

ЗАВОД ЗА ЗАШТИТУ И НАУЧНО ПРОУЧАВАЊЕ СПОМЕНИКА КУЛТУРЕ НР СРБИЈЕ

Основан решењем Владе НР Србије 25-VI-1947 године у циљу изналажења, испитивања, заштите и научног проучавања културно-историских споменика НР Србије, Завод је почео рад 1-VII 1947 године у ограниченом обиму и с малим бројем особља.

Обављајући функције одређене Општим законом о заштити споменика културе (Службени лист бр. 81/46) Завод је одмах приступио организовању појединих одељења: Секретаријата (административно-правна заштита), Архитектонско-конзерваторског, Историског (картотека) са рефератима: за археологију, Средњи век и Нови век, и најзад рачуноводство. Екипа састављена од М. Панића-Сурепа, директора, С. Миљковића, секретара, арх. Ивана Здравковића, Слободана Ненадовића, Војислава Дамјановића, апсол. студ. архитектуре, Катарине Живковић и Олге Батављевић, историчара уметности, и Наде Радвановић, рачунског службеника, приступила је организовању службе у Заводу и извела прве конзерваторске радове на угроженим споменицима (Ђурђеви Стубови и Градац). Том приликом екипа стручњака-сликара, сарадника Завода, са Јарославом Кратином, скинула је и један део угрожених фресака из поменутих грађевина и пренела у Завод, где су конзервиране и спремљене за излагање као музејски експонати.

Настављајући своју делатност на административно-правној и материјалној заштити споменика културе на територији НР Србије, нарочито после

доношења републичког Закона о заштити споменика културе (Службени гласник бр. 54/48), Завод је стално попуњавао своју екипу новим кадровима припремајући их за шире и сложеније задатке који су се постављали. У заједници са Одељењем заштите при Војвођанском музеју у Новом Саду, које доцније постаје самостално одељење Завода за АПВ, Завод је извршио попис свих непокретних споменика на територији Републике (2203 споменика) од којих је један део, знатнији, посебним решењима стављен под заштиту државе (410 споменика).

Од заштићених непокретних споменика налазе се на територији града Београда: Горња и Доња тврђава, Доситејев лицеј, Позоришни музеј (Господар Јевремова бр. 19), кафана код ? (улица 7 јули бр. 6), Конак кнегиње Љубице, Бајракли џамија, Капетан Мишино здање, Милошев амам у Гепратовој улици, Шеик Мустафино турбе на углу Капетан Мишине улице, Конак кнеза Милоша у Топчидеру, црква у Топчидеру са Милошевом чесмом испред ње и свештеничка кућа у порти, Гробље устаника из 1806 у Карађорђевој парку и Кнез Михајлов споменик; у Земуну: остаци тврђаве, Николајевска црква са иконостасом и фрескама, зграде у улици Маршала Тита бр. 6, 23 и 51 и зграда у улици Матеје Губца бр. 17.

Истовремено посвећена је и покретним споменицима пажња и евидентирање и заштићено је преко 6.000 културно-историских предмета, не рачунајући

нумизматичке збирке, архиве и библиотеке које имају свака по неколико хиљада бројева.

Заштићени покретни споменици на територији града Београда објављују се у прилогу Олге Батавељић.

Поред ових предмета под заштитом су државе две велике приватне библиотеке: Др. Ивића, бившег професора Универзитета, Др. Рад. Грујића, професора и члана Археолошког института С.А.Н.-а. Обе библиотеке садрже неколико стотина рукописних и штампаних књига поред докумената и других архивалија. Затим две веома значајне нумизматичке збирке: Вајфертова и Фераријева, власништво београдског Универзитета које претстављају светске вредности по својим уникатима, нарочито Вајфертова, и неоцењиве су материјалне вредности.

Ову административно-правну заштиту и сталну евиденцију, Завод углавном обавља преко Секретаријата са среским и градским народним одборима и својих среских повереника. Заснована на законским прописима она се показује све ефикаснијом и кориснијом јер стално прати и контролише наше културно наслеђе.

Много важнија и значајнија функција Завода: материјална заштита угрожених споменика културе, одвија се преко других одељења: архитектонског, сликарско - конзерваторског, хемиске лабораторије и помоћне службе: картотеке са посебним рефератима и фотолабораторије.

Развијајући у овом правцу своју делатност Завод је до данас преко свог Архитектонског одељења извео преко 70 интервенција од којих су већи конзерваторско-рестаураторски радови: у Београду: Доситејев лицеј, Свештеничка кућа у Топчидеру, Позоришни музеј; Сопоћани, Богородица Љевишка у Призрену, Студеница, Пећка Патријаршија, Жича, Смедеревска тврђава, Нишка тврђава и др.

Сликарско-конзерваторско одељење открило је преко 1.000 квадратних метара живописа из XIII, XIV и XVI века ослобађајући га накнадних слојева малтера и крчних премаза. У овој

акцији драгоцену помоћ пружила је и хемиска лабораторија скидајући са откривеног живописа крчне премазе који се нису могли скинути механичким путем. Технолошка служба у овом времену обавила је и радове на сузбијању шалитре у Сопоћанима, као и механичко чишћење угрожених рукописних и штампаних књига манастира Дечана и Пећке Патријаршије. Поред тога опремила је и оспособила, специјализацијом у Лондону, њеног руководиоца, за стручну конзервацију хартије и пергамента као и сликаних површина.

Помоћне службе, документација: са рефератима за археологију, Средњи век, Нови век, Примењену уметност и рукописну и штампану књигу, као и фото-лабораторија, опремљена савременим уређајем, допуњују и помажу активност Завода на административно-правној и материјалној заштити нашег културног наслеђа. Овде не треба заборавити и рад Завода на популарисању наших споменика (припремање експоната за међународну изложбу средњовековног живописа, публикације, предавања итд.), као и сталну бригу да што више заштићених предмета уђе у наше музеје из приватних руку, као стални експонати путем откупа или поклоном.

У седмој години свога постојања Заводски колектив сачињава 25 сталних службеника распоређених према стручности у следећа одељења: Директор: М. Панић-Суреп, историчар, новинар и књижевник, Секретаријат: С. Миљковић, секретар — виши правни референт, Косара Караоглановић, канцеларски службеник, Нада Радовановић, финансиски службеник и Драгољуб Митровић, помоћни службеник; Архитектонско одељење: арх. Слободан Ненадовић, конзерватор, арх. Добросав Павловић, Иван Путић, препаратор-техничар, Борисав Дичевић, мајстор зидар — високо квалификовани радник, Иван Јовановић, зидар, Крста Авакумовић, препаратор — квалификовани радник, С. Филиповић, економ техничар; Сликарско-конзерваторско одељење, Милош Јовановић, Милан Лађевић, Бранислав Живковић и Светислав Мандић,

сви академски сликари-конзерватори; Хемиска лабораторија: инж. Вера Вуловић, конзерватор, Вида Обрадовић, препаратор-лаборант; Картотека: Олга Батавељић, кустос, референт за Средњи век; Александар Јуришић, приправ. кустос, референт за археологију; Ангелина Василић, приправ. кустос, референт за примењену уметност и Мирјана Теодоровић, приправн. кустос, референт за рукописну и штампану књигу; фото-лабораторија: Коста Денић,

фотограф — висококвалификовани радник; Миодраг Лазаревић, помоћн. фотограф — квалификовани радник.

Овако организован и опремљен Завод за заштиту и научно проучавање споменика културе НРС данас је у могућности да одговори у свему постављеним задацима и да службу на заштити споменика културе стално усавршава и саображава потребама. У своме раду Завод је увек наилазио на разумевање и помоћ свих државних органа.

SERVICE DES MONUMENTS HISTORIQUES DE LA R. P. DE SERBIE

S. MILJKOVIĆ

Fondé en 1947 avec la tâche de rechercher, étudier et procéder à la conservation des monuments du culture, le Service a immédiatement commencé le travail avec une petite équipe, par la conservation des fresques aux monastères Djurdjevi Stubovi et Gradac.

Le Service a dressé avec l'aide de la section de protection des monuments près le Musée de Novi Sad, une liste de tous les monuments en Serbie (2203) dont 410 ont été mis sous la protection de l'Etat.

D'autre part plus de 6.000 objets présentant une valeur historique et culturelle, ont été également mis sous la protection de l'Etat, ainsi que deux grandes bibliothèques privées, celles du Dr. Ivić de l'Université de Beograd et du Dr. Grujić, membre de l'Institut archéologique. Les deux bibliothèques réunissent plusieurs centaines de livres manuscrits ou imprimés, de documents etc. Il en est de même avec deux très importantes collections numismatiques — celles de Weifert et de Ferrari, comprenant des exemplaires uniques, toutes les deux d'une valeur inestimable.

En plus de ce travail administratif et juridique dont s'occupe le Secrétariat — le Service fait intervenir ses équipes d'architectes et de peintres là où les monuments sont menacés par la ruine. La section d'architecture a fait des travaux de conservation et de restauration sur plus de 70 monuments, dont le lycée de Dositej à Beograd, la Maison paroissiale à Topčider, le Musée du Théâtre à Beograd, ensuite les monastères de Sopoćani et de la Sainte Vierge de Ljeviša à Prizren, de Studenica, de Žiça, la forteresse de Smederevo, le Patriarcat de Peć, la forteresse de Niš etc.

La section de peinture a dégagé plus de 1.000 mètres carrés des fresques des XIIIe, XIVe et XVIe siècles. Le laboratoire du Service était d'un concours précieux durant ces travaux.

Le service de technologie a fait des travaux de nettoyage des livres manuscrits et imprimés des bibliothèques au monastère de Dêćani et au Patriarcat de Peć.

Un service de documentation possédant un laboratoire bien équipé complète l'activité de l'Institut.